

provincie **HOLLAND**
ZUID

GS brief aan Provinciale Staten

Contact:
M. Mahler
070 - 441 87 78
m.mahler@pzh.nl

Postadres Provinciehuis
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl

Datum
18 april 2017

Ons kenmerk
PZH-2017-586037501
DOS-2015-0005387

Bijlagen
-

Aan Provinciale Staten

Onderwerp

Stand van zaken 'samen aan de slag' met energietransitie in de regio's

Geachte Statenleden,

Bij de bespreking van de Energieagenda in het najaar van 2016 heeft u aandacht gehad voor de strategie 'samen aan de slag'. Met name de regioaanpak is daarin een belangrijk onderwerp van gesprek geweest, juist omdat er een sterke interactie plaatsvond tussen de provincie en de regio's tijdens het maken van de energieagenda. Het college heeft toen aangegeven tegen de zomer van 2017 met u te delen hoe deze strategie zich ontwikkelt.

Sommigen van u zijn ook bij bijeenkomsten geweest waar met regiopartners werd gesproken over hoe hun aanpak van de energietransitie een goede plek in de provinciale energieagenda zou kunnen krijgen en mogelijk neemt u ook deel in bijeenkomsten die door verschillende regionale netwerken worden georganiseerd.

Inmiddels is in alle regio's sprake van een unieke aanpak. Allemaal met hun eigen regiospecifieke elementen en kenmerken als duidelijke signatuur op de samenwerking die is ontstaan, of waar naar wordt gezocht.

In vijf regio's is inmiddels echt iets in beweging. Er worden akkoorden gesloten en afspraken over projecten gemaakt. Steeds in een anders samengesteld netwerk, soms alleen publiek, soms juist meer privaat.

Deze brief is bedoeld om u inzicht te geven in hoe dit proces in de regio's verloopt en wat de karakteristieken van de verschillende regio's zijn op het gebied van energietransitie.

In de strategie 'samen aan de slag' is een belangrijk uitgangspunt om gebruik te maken van de energie die er in een netwerk aanwezig is. In de regioaanpak zie je dat terug, we zijn begonnen met en in die regio's die zelf al het meest actief waren en die ook het sterkste appèl op de provincie deden. Twee van onze regio's zijn in het voorjaar van 2016 gekozen tot één van de vijf pilotregio's voor een energietransitie aanpak door samenwerking tussen het rijk, de vereniging Nederlandse gemeenten en het interprovinciaal overleg. Dit zijn de regio's Drechtsteden en

Midden-Holland. De andere regio's waar intensief wordt samengewerkt zijn Holland Rijnland, Goeree Overflakkee en de metropoolregio Rotterdam Den Haag. In de Hoekse Waard zijn recent ook ontwikkelingen gaande.

Juist ook in de regio's vindt de transitie van de warmtevoorziening plaats. Van voornamelijk aardgas gebaseerde warmtesystemen naar andere oplossingen. Aan het einde van deze brief leest u daarom hoe het college met de op 29 maart door uw Staten aangenomen motie 708, die over deze warmtetransformatie gaat, wil omgaan.

Regionale energieakkoorden

Wij verwachten dat in drie regio's deze zomer een eerste generatie energieakkoord verschijnt waarin ook de provincie partner is. Allemaal met hun regionale eigenheid en dus anders van vorm en aard. Vanwege het stadium waarin de energietransitie zich bevindt is er wel een gemene deler waar te nemen. Telkens staat de vraag centraal waar we kunnen beginnen om de eerste meters te maken met besparen en duurzaam opwekken. Ook de verkenning van het 'wat te doen na die eerste meters' is een in alle regio's terugkerend thema. Verderop in deze brief leest u wat dat per regio betekent.

Van elkaar leren

Zowel in de landelijke pilotregio's als in de regio's die zelfstandig de handschoen hebben opgepakt is veel aandacht voor het delen van leerervaringen. Iedereen is gelijktijdig zijn eigen wiel aan het uitvinden. Dat is inherent aan een proces dat zo sterk bottom up vorm krijgt. Juist de regionale en de rijksoverheid hebben in deze pioniersfase de handschoen opgepakt om voor de kennisdeling te zorgen. Daarvoor worden bijeenkomsten georganiseerd rond deelthema's en worden op deelaspecten zoals zon op daken en warmte ervaringen tussen de regio's uitgewisseld.

Complexiteit van de ruimtelijke afweging

In de meeste regio's speelt het atelier 'energie en ruimte' een belangrijke rol. Dit uit de Zuid-Hollandse energieagenda afkomstige instrument wordt in de regio's gebruikt om het gesprek te faciliteren over te maken ruimtelijke afwegingen. Dat is ook goed te verklaren vanuit de ingewikkelde discussie over de inpassing van zon- en windenergie. Zonder zon- en windenergie zijn de ambities niet realiseerbaar, maar die vergen wel een zorgvuldige afweging met andere belangen. De ateliers vervullen een belangrijke rol bij dit proces en bij het studeren op inpassingsvraagstukken en het maken van een concreet plan voor de korte en de middellange termijn.

Midden-Holland

Midden-Holland is één van de vijf pilotregio's. In dit landelijke programma worden regio's ondersteund bij het opstellen van een regionale energiestrategie, met een korte termijn stappenplan, passend in een lange termijn strategie. Dit programma is een samenwerking van het ministerie van Economische Zaken, het ministerie van Infrastructuur en Milieu, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de Vereniging Nederlandse Gemeenten, de Unie van Waterschappen en het Interprovinciaal Overleg. De pilot Midden-Holland is op 22 juni 2016 van start gegaan met het tekenen van de Deal Regionale Energiestrategie, getekend door de

provincie, 3 waterschappen, 6 gemeenten en verschillende regionale partijen. De pilot wordt gecoördineerd door de ODMH en de strategie wordt ontwikkeld door een brede coalitie (80 tot 100) van partijen uit de regio.

Atelier energie en ruimte

Deze brede coalitie heeft de afgelopen maanden gewerkt aan een energietransitieplan voor een klimaatneutrale regio in 2050. Het bureau POSAD heeft inzichtelijk gemaakt hoeveel energie er in deze regio verbruikt wordt en hoeveel daar potentieel op bespaard kan worden. Vervolgens hebben in zogenaamde 'Energie & Ruimte Ateliers' agrariërs, woningcorporaties, (bewoners)verenigingen, bedrijven, vastgoedeigenaren, energiecoöperaties, energie- en netwerkbedrijven, belangen- en beheerorganisaties onderzocht hoe de energiebehoefte van de regio duurzaam ingevuld kan worden. De mogelijkheden daarvoor zijn divers; windenergie, geothermie, restwarmte en zonnepanelen. De invulling is bovendien zeer bepalend voor de ruimtelijke en economische toekomst van de regio.

In de ateliers zijn diverse scenario's aan de orde geweest, zoals maximaal decentraal opwekken (lokale initiatieven), de bestaande netwerkstructuren benutten (zoals infrastructuur voor mobiliteit en transport van energie) en integrale planning (clustering). Op korte termijn (over 7 jaar in 2023) zal er regionaal 3 PJ extra duurzame energie opgewekt moeten worden. Hiervan is 1 PJ elektriciteit, het grootste deel (1.7 PJ) betreft warmte/ gas en het kleinste deel (0.3 PJ) betreft motorbrandstoffen. Om 1 PJ aan elektriciteit te produceren zijn 38 windturbines nodig van 3.3 MW. Hiervoor is 1900 hectare grond nodig (ongeveer de omvang van de stad Gouda). Voor de 1.7 PJ aan warmte zijn in totaal 9 geothermische installaties nodig van 10 MW. Om 0.3 PJ binnen mobiliteit te behalen zouden bijvoorbeeld 43.000 elektrische auto's nodig zijn.

In de Ruimte en Energie ateliers hebben alle partijen onderzocht hoe deze thema's (wind, zon, mobiliteit, besparing, warmte en biomassa) ruimtelijk vertaald kunnen worden, en welke kansen en mogelijkheden er per gebied zijn. De resultaten zijn tijdens een bijeenkomst op 23 maart gedeeld met bestuurders en gemeenteraadsleden. Voor de zomer wordt (op 16 mei) nog een laatste atelier gehouden. Op 1 juni wordt er een regionale klimaatop georganiseerd. Het is vervolgens de bedoeling om in september 2017 een Regionaal Klimaatakkoord vast te stellen. Hierbij moeten de opbrengsten uit het gezamenlijke traject vastgelegd worden, en moeten afspraken worden gemaakt over (de organisatie) van vervolgstappen om de gezamenlijke ambitie te realiseren. Daarbij zullen er concrete (doorbraak) projecten geïdentificeerd worden en afspraken worden gemaakt over de regionale samenwerking die de komende periode nodig is en welke concrete doelen er op korte termijn realiseerbaar zijn. Ook moeten er coalities gesmeed worden rond thema's als wet- en regelgeving, inpassing duurzame opwekking, glastuinbouw en industrie, warmteopgave gebouwde omgeving.

Drechtsteden

De Drechtsteden is de tweede regio in Zuid-Holland die meedoet aan het pilotprogramma Regionale energie strategieën. De regio volgt een vergelijkbaar proces zoals dat georganiseerd wordt door de ministeries, VNG en IPO, en geeft daar een eigen invulling aan. Het samenwerkingsverband van de regio Drechtsteden neemt de coördinatie op zich en haakt in het

proces stakeholders uit de regio (bedrijfsleven, gemeenten en maatschappelijke organisaties) aan.

De Energiestrategie Drechtsteden levert een product op: de Samenwerkingsagenda. Deze moet in juni 2017 grotendeels gereed zijn. Er zijn drie hoofdonderdelen, een visie 'Regio Drechtsteden energieneutraal in 2050', ontwikkelpaden met belangrijke mijlpalen en een set afspraken (deal) rond projecten, randvoorwaarden en borging. Daaraan wordt gewerkt langs meerdere sporen:

- een kernteam voor de coördinatie;
- vier taakteams (zie hieronder);
- ruimtelijke ateliers (zie hieronder);
- samenvoegen van de bouwstenen & actieve communicatie.

Taakteams

Er zijn vier taakteams aan de slag op terreinen waarvan we vinden dat nu al actie nodig is, vooruitlopend op de strategie. Eén taakteam werkt aan een strategie hoe we als regio los kunnen komen van aardgas. Als we op termijn energieneutraal willen zijn moeten we de komende decennia geleidelijk afstappen van fossiele energie. Het in de komende periode vervangen van bestaande aardgasnetten is een potentiële desinvestering als vervolgens voor een alternatief wordt gekozen voordat het nieuwe gasnet is afgeschreven. Anderzijds is de keuze voor niet vervangen afhankelijk van een goed alternatief. Het is belangrijk om per situatie te kijken wat we doen en het beste is. Dit taakteam, dat wordt aangestuurd door de regionale warmteregisseur, verkent deze materie en zet stappen naar een strategie met behulp van de energiekansenkaarten die voor de regio zijn gemaakt.

Een tweede team werkt aan de strategie om te komen tot vergaande energiebesparing bij (en door) bedrijven in de regio. De andere teams werken aan de samenhang tussen onze regionale strategie en de landelijke aanpak en aan verandering van de 'mindset'. Het staat vast dat al deze teams in juni nog lang niet 'klaar' zijn. Zij zorgen wel voor concrete input voor de samenwerkingsagenda qua eerste resultaten, afspraken, randvoorwaarden en de borging van de agenda op de langere termijn.

Ruimtelijke ateliers

Ook hier worden 'ruimtelijke ateliers' georganiseerd. Daarin wordt gerekend en getekend aan de ruimtelijke impact van de energiestrategie. Zo wordt meteen ook breder bekendheid gegeven aan de strategie en worden aanvullende gezichtspunten en ideeën opgehaald. Het eerste atelier vond plaats op 10 april 2017.

In de ateliers worden drie extreme scenario's uitgewerkt en besproken. Op basis daarvan komen we samen tot een vierde 'synthese scenario'. Van elk scenario worden de effecten in beeld gebracht en verbindingen gelegd naar andere regionale opgaven; ruimtelijk, sociaal en economisch.

Woensdag 7 juni 2017 is er een Regionale Energieconferentie waar een conceptversie van de samenwerkingsagenda gepresenteerd wordt. Op de conferentie worden nog breder stakeholders uit de regio uitgenodigd om mee te denken. Daarna wordt de definitieve versie van de samenwerkingsagenda opgesteld en in besluitvorming gebracht bij de partijen die mee gaan

tekenen. Ten slotte wordt nagedacht over de borging van de afspraken uit de samenwerkingagenda.

Holland Rijnland

Holland Rijnland is geen landelijke pilotregio, maar daarom niet minder actief. De 14 gemeenten, het regio-orgaan, de omgevingsdienst, het hoogheemraadschap van Rijnland en de provincie werken samen een regionaal energieakkoord. Ook in Holland Rijnland is begonnen met een studie van de huidige situatie en gesproken over te formuleren ambitie. Het kaartmateriaal en de studie's van POSAD zijn in Holland Rijnland een uitbreiding van het werk dat al voor een andere pilot was gedaan, namelijk de omgevingsvisiepijl Hart van Holland die werd gefaciliteerd door het ministerie van Infrastructuur en Milieu. Negen van de daaraan deelnemende gemeente zijn ook HR gemeente.

De regio Holland Rijnland zet in haar energieakkoord in op 7 actielijnen:

- Energiebesparing publiek vastgoed
- Warmte
- Zon op dak
- Zon buiten de gebouwde omgeving
- Windenergie
- Energietransitie in de greenports
- Mobiliteit

Vier van deze actielijnen zijn inmiddels voorzien van een werkgroep die de lijn uitwerkt en in uitvoering neemt. De andere worden in de komende periode voorzien van een plan van aanpak.

Ruimtelijk atelier

Twee van de vier actielijnen, wind en zon in het buitengebied hebben, omdat daar de meeste ruimtelijke vraagstukken aan verbonden zijn een aanpak die loopt via het ruimtelijk atelier. Dit atelier gaat in het voorjaar van 2017 van start.

Actielijn warmte

De deelname van gemeente Leiden aan de greendeal 'aardgasvrije wijken' is een belangrijke aanjager van de warmteambities in de regio Holland Rijnland. De Leiding over Oost, die onder provinciale regie tot stand wordt gebracht, is een belangrijke randvoorwaarde om de bestaande vraagstukken rondom collectieve warmtesystemen in Leiden op te lossen. Deze aanpak moet daarnaast een goed beeld opleveren welke gebieden zich ervoor lenen om in de komende jaren van een passend alternatief op een individuele gasketel te kunnen voorzien.

Zon op dak

Conform de algemene uitgangspunten voor duurzame verstedelijking gaat de meeste tijd en energie zitten in het ontsluiten van geschikt dakoppervlak voor de productie van zonne-energie. Door een veelheid aan factoren is dit een weerbarstig thema. Er is een behoorlijk groot oppervlak aan geschikt dak nodig om een substantiële energieproductie te realiseren. Anderzijds is deze extra inspanning gewenst omdat de veel aantrekkelijkere 'easy money' ontwikkeling van transformatie van het buitengebied op velerlei bezwaren stuit in de ruimtelijke afweging.

Hoekse Waard

De regio Hoekse Waard heeft in 2016 de Energievisie vastgesteld. Daarin is de ambitie geformuleerd om in 2040 energieneutraal te zijn. Deze visie is opgesteld in nauwe samenwerking met gemeenten, ondernemers, maatschappelijke organisaties en bewoners. Ten behoeve van de realisatie is er tevens een Regionaal Uitvoeringsprogramma opgesteld. De provincie Zuid-Holland heeft vervolgens via het Gebiedsprogramma Hoekse Waard de verbinding gezocht. In de praktijk betekent dit een samenwerking op het gebied van de ruimtelijke impact van de energietransitie, en hulp bij het faciliteren van lokale initiatieven. Zo zijn er twee concrete zonneweide projecten vastgesteld: op het Suikerunie terrein en bij aardappelteler Kleinjan te Goudswaard. Het Kwaliteitsteam Hoekse Waard is bovendien nauw betrokken bij de landschappelijke implicaties van deze initiatieven. Gezamenlijk wordt verkend hoe de ontwikkeling bij Kleinjan op een positieve manier kan bijdragen aan een integrale gebiedsontwikkeling van de Hoekse Waard/ Spuimonding (bijvoorbeeld biodiversiteit, social return, opbrengsten inzetten voor duurzame gebiedsontwikkeling).

Metropoolregio Rotterdam Den Haag

Het gebied van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) omvat 23 gemeenten, is ruimtelijk zeer divers (stad-land) en er komen ook zeer veel energieopgaven samen: haven en industrie, greenport Westland-Oostland, omvangrijke bestaande woningvoorraad, forse verstedelijkingsopgave.

In het gebied wordt langs verschillende lijnen op diverse niveaus samengewerkt tussen regio en provincie aan energieopgaven:

- Greenport Westland-Oostland: modernisering/herstructurering in combinatie met energie- en watertransitie. De ambitie is om dit tuinbouwcluster de komende jaren te ontwikkelen tot sector met de schoonste energie ter wereld. Daarvoor wordt een energieakkoord opgesteld. Dit akkoord bevat afspraken over het behalen van de doelen voor 2030 op het gebied van de uitstoot van CO₂, verduurzaming en energieverbruik.
- Haven Industrieel Complex: transitie van fossiel naar duurzaam; samenwerking met het Havenbedrijf Rotterdam, Deltalinqs, gemeente Rotterdam, "coalition of the willing" CO₂-reductie.
- Warmtealliantie: Vanwege de stedelijke dichtheid en de aanwezige industrie ligt de warmterotonde nu en in de toekomst voor het grootste deel in deze regio. De verdere ontwikkeling daarvan is dan ook één van de sleutelprojecten voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving in de MRDH regio.
- Alliantie Duurzaam Rijnmond, een samenwerking tussen 13 gemeenten op het gebied van duurzaamheid, werkt aan een Regionaal Routeplan Energie ADR. Doel van de eerste fase is om de regionale energiemix in kaart te brengen, nu en in 2050, als de energie vraag in al deze gemeenten bijna volledig duurzaam wordt ingevuld. Volgende stap is om deze aanpak te verbreden naar alle gemeenten van de MRDH. Daarnaast samenwerking in diverse samenwerkingsprojecten met individuele gemeenten en subregio's op de thema's warmte, wind, zon, etc.

Energietransitie in andere samenwerkingstrajecten

Het Regionaal Investeringsprogramma, een gezamenlijk product uit 2016 van de MRDH, provincie Zuid-Holland, Economische Programmaraad Zuid-Holland, Drechtsteden en Holland

Rijnland/Leiden, kent vier thema's waaronder concrete projecten worden geschaard. Onder het thema 'toonaangevende duurzaamheid' vallen 22 projecten uit de regio, met een focus op de energietransitie zoals het project Geothermie en het project warmte infrastructuur. Daarnaast kent de in 2016 opgeleverde Roadmap Next Economy het transitiepad 'Smart Energy Delta', dat de nadruk legt op projecten die bijdragen aan de ontwikkeling van innovatieve energienetwerken, zoals het Smart Multi Commodity Grid.

Organisatie van de samenwerking

De MRDH kent een informeel bestuurlijk en ambtelijk netwerk energie, gericht op kennisuitwisseling in de regio. De Provincie Zuid-Holland, evenals de waterschappen in de MRDH, nemen deel aan dit netwerk. Enkele gemeenten binnen dit netwerk nemen het voortouw in het ontwikkelen van een regionale energiestrategie, in samenspraak met de relevante stakeholders, waarbij de provincie vaak een initierende rol vervult. Een eerste concrete stap is het ontwikkelen van een factsheet energiemix, naar voorbeeld van de ADR gemeenten, om de huidige en toekomstige energieaanbod en –vraag in beeld te brengen. Op 21 april 2016 wordt dit nader besproken in een bijeenkomst van het bestuurlijke netwerk.

Voor de RNE en het regionaal investeringsprogramma zijn specifieke samenwerkingsafspraken gemaakt met MRDH, waarbij vanuit de regio de focus vooral ligt op economie en verkeer & vervoer. Specifiek voor thema energie wordt op dit gewerkt aan het opzetten van een meer structurele en minder vrijblijvende samenwerking, ook meer gericht op uitvoering.

Goeree-Overflakkee

Goeree-Overflakkee is om weer andere redenen uniek. Het is behalve een regio ook een gemeente. Dat levert een voordeel op in de afstemming tussen partijen. Daar staat tegenover dat de provincie een IRP op het eiland heeft lopen waarin veel meer verduurzamingsthema's zo integraal mogelijk worden opgepakt en dat zorgt juist intern voor de provincie weer voor organisatorische complexiteit.

Ambitie Energy Island is nog steeds het leidend principe voor de ontwikkelingen op Goeree-Overflakkee. De tegenvallende bereidheid bij het rijk voor medewerking aan de ontwikkelingen op de Brouwersdam en de tijdsduur en onzekerheden over de invulling van andere projecten roept hier en daar wel vraagtekens op.

De provincie wil de strategie echter volmondig blijven steunen en het eiland bijstaan bij de uitvoering ervan, liefst door het leveren van een bijdrage die leidt tot zogenaamde real live tests van innovatieve toepassingen, zoals het gebruik van waterstof en technieken voor opslag en conversie van groene stroom.

Een belangrijk kenmerk van de samenwerking op Goeree-Overflakkee is dat deze in de basis gedragen wordt door een netwerk van bedrijven op het eiland. Dat geeft een solide fundament en is belangrijk voor het draagvlak van de aanpak van een strategie zoals die van Energy Island. Het helpt bovendien om de ontwikkeling van de regionale economie en verduurzaming van de landbouw binnen het IRP gelijk op te laten lopen met de ontwikkeling van Energy Island.

Ruimtelijk atelier

In 2020 wordt Goeree-Overflakkee energieleverend. Dit doet ze door de inzet van verschillende duurzame bronnen, waaronder zonne- en windenergie. In 2016 zijn er in het kader van de experimenteerruimte zonn een tweetal experimenten ingevuld. Vanuit de provincie is de

verwachting uitgesproken dat er een regionaal ruimtelijke visie wordt ontwikkeld ter onderbouwing van nieuwe locaties voor duurzame energie. Met het atelier wordt hier invulling aangegeven. Onderzocht wordt in welke mate Goeree-Overflakkee zich als energieleverend eiland wil ontwikkelen en wat dit ruimtelijk betekent. De ateliers richten zich daarnaast specifiek voor deze regio op kennisontwikkeling op het gebied van conversie, distributie en opslag en de ruimtelijke vertaling hiervan.

De toekomst, relevante ontwikkelingen voor Provinciale Staten

Ateliers energie en ruimte

Steeds meer provinciaal beleid wordt ontwikkeld en uitgevoerd in een netwerk van spelers die met het betreffende thema verbonden voelen. In regionale aanpak voor de energiestrategieën zie je dat terug. Door de grote verscheidenheid in aanpak tussen de regio's is de wijze waarop de politiek daarbij betrokken is ook telkens net weer anders. Inmiddels is in het voorjaar van 2017 bij de ruimtelijke ateliers van de regio's Midden-Holland en Drechtsteden de politiek (Raden en Staten) gevraagd om deel te nemen.

Provinciale Staten zullen, naar de gelang de aard van de verschillende regiotrajecten in de komende periode, worden uitgenodigd in verschillende netwerken te participeren of in bijeenkomsten de politieke aspecten van verschillende onderwerpen te belichten.

De energieatlas

In de afgelopen twee jaar is de provinciale warmtetransitieatlas tot stand gebracht voor de hele provincie. De kaart bevat informatie over warmtevraag en gebouwtypologie. Gemeenten gebruiken deze kaarten nu om hun beleid voor de transformatie van de warmtevoorziening op te baseren. Per gemeente wordt met de warmtekansenkaart inzichtelijk waar de kansen liggen voor het inzetten van collectieve warmte, Nul op de Meter of andere oplossingen. De lokale kaarten zijn aan elkaar gekoppeld en verwerkt in een provinciale warmteatlas, zodat ook op regionale schaal de kansen inzichtelijk zijn gemaakt. Wat op lokaal niveau een logische oplossing lijkt, kan op regionale schaal mogelijk een suboptimale oplossing zijn. Aan de hand van de provinciale warmtekaart wordt het gesprek met de regio aangegaan. Dit vormt tevens een belangrijke input voor de regionale woonvisies / duurzaamheidsvisies.

In het voorjaar van 2017 wordt gewerkt aan een zelfde soort module voor de kansen voor zon op dak.

Het is de uitdrukkelijke wens om deze informatie voor iedereen toegankelijk te maken. Daarvoor moeten nog afspraken worden gemaakt over wie de data gaat beheren en voor de ontsluiting gaat zorgen.

Behandelaanvraag Motie 708

Bij de behandeling van het warmte-participatiefonds in Provinciale Staten van maart 2017 nam u Motie 708 aan waarin u het college vraagt om samen met gemeenten, woningcorporaties, nutsbedrijven en mogelijk andere stakeholders een plan van aanpak op te stellen om de bestaande woningvoorraad gefaseerd infrastructureel en bouwkundig rijp te maken voor afkoppeling van het aardgasnet, waarbij de inzet van lage temperatuur-stadsverwarming een van de mogelijke scenario's moet uitmaken.

Juist de in deze brief beschreven opzet van aanpak van regionale energie strategieën moeten het platform bieden om samen met de in het dictum van de motie aangeduide partijen tot een dergelijk plan te komen.

Activiteiten van de provincie, al dan niet samen met andere partijen die zich op deze ontwikkeling en aanpak richten zijn:

- Programmabureau Warmte-Koude
- Warmtekansenkaarten/warmtetransitieatlas (zie beschrijving hierboven)
- Regionaal Investeringsprogramma MRDH
- Subsidies kleine VvE's (Platform 31)
- Ondersteuning Nul op de Meter kwartiermakers
- Deelname aan Stuurgroep Next Generation Woonwijken (Platform 31)
- Ondersteuning en deelname aan opstellen Regionale Energie Strategieën zoals in deze brief nader toegelicht.

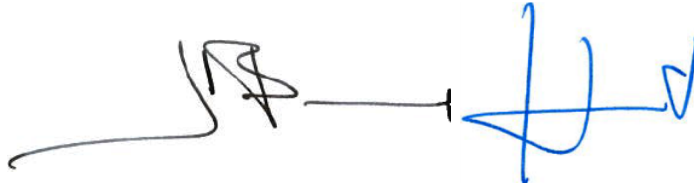
Uit het voorgaande blijkt dat er zowel binnen als buiten de provincie het nodige gebeurt en op stapel staat op dit dossier. Toch moet de rol, focus en de positie van de provincie in het krachtenveld scherper uitkristalliseren. Het formuleren van een ambitie in de energieagenda 'Watt Anders', namelijk een CO₂ neutrale gebouwde omgeving in 2035 is een belangrijke stap. Het vervolgproces inrichten waarmee deze ambitie gerealiseerd moet worden is minstens zo belangrijk. Op basis van de activiteiten die de provincie al onderneemt/ondersteunt en de gesprekken met de stakeholders zijn de volgende vervolgacties in gang gezet:

- Ambtelijke verkenning voor het opzetten van een communicatiestrategie, samen met partners, om het nieuwe verhaal van de energietransitie in de gebouwde omgeving uit te dragen. Onderdeel van de communicatie moet zijn, helderheid geven over de richting, het tijdsplan en het kader waarin deze transitie plaats gaat vinden.
- Het ondersteunen van goede lokale initiatieven met mensen en middelen. Hiervoor is op 29 maart jl. in PS besloten tot het instellen van een subsidieregeling voor het ondersteunen van lokale initiatieven.
- Faciliteren van 'het leren van de energietransitie'. Het proces van energietransitie is niet alleen voor de inwoners van Zuid-Holland, maar ook voor organisaties als gemeenten en corporaties nieuw. Er is grote behoefte om kennis met elkaar te delen en van elkaar te leren. De provincie als bovenregionale speler kan deze rol bij uitstek vervullen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris,

voorzitter,

drs. J.H. de Baas

drs. J. Smit

provincie **HOLLAND**
ZUID

Ons kenmerk
PZH-2017-586037501